

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 15839/2022
22.03.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија Драгане Маринковић, председника већа, Марине Милановић и Зорице Булајић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., кога заступа пуномоћник Миланче Миладиновић, адвокат из ..., против тужене ББ из ..., коју заступа пуномоћник Обрад Пашајлић, адвокат из ..., уз учешће малолетног детета ВВ из ..., коју заступа привремени колизијски старатељ ГГ, стручни радник Центра за социјални рад ..., ради измене одлуке о вршењу родитељског права, лишења родитељског права и заштите од насиља у породици, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 162/22 од 10.05.2022. године, у седници одржаној 22.03.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 162/22 од 10.05.2022. године.

Враћа се предмет П2 134/2019 Основном суду у Пожаревцу, преко Апелационог суда у Крагујевцу, ради одлучивања о начину одржавања личних односа малолетног детета ВВ са оцем и измене претходне судске одлуке у том сегменту родитељског права.

Образложење

Пресудом Основног суда у Пожаревцу П2 134/2019 од 31.01.2022. године ставом првим изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да му се заједничко малолетно дете ВВ, рођена ... године, повери на самостално вршење родитељског права, да се обавезе тужена да на име свог допирноса издржавању малолетног детета плаћа месечно 10.000,00 динара, почев од дана подношења тужбе па убудуће док за то постоје законски услови, уплатом на текући рачун оца. Ставом другим изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се тужена потпуно лиши родитељског права у односу на малолетно дете ВВ. Ставом трећим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се туженој забрани да на било који начин узнемирава малолетно дете ВВ и да јој се наложи да се уздржава од сваког дрског, злонамерног и безобзирног понашања којим угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство малолетног детета. Ставом четвртим изреке, одбијен је као неоснован евентуални тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се малолетно дете, повери на самостално вршење родитељског права њему као оцу, да се уреди начин одржавања личних контаката између малолетног детета и мајке, тако што ће се виђање детета са мајком спроводити у контролисаним условима у просторијама Центра за социјални рад ... и то

сваког уторка од 15.00 до 16.00 часова у периоду од 6 месеци од доношења пресуде, а након тога по моделу који одреди надлежни Центар за социјални рад ..., да се обавезе тужена да на име доприноса издржавању малолетног детета плаћа месечно износ од 10.000,00 динара од дана подношења тужбе па убудуће док за то постоје законски услови уплатом на текући рачун оца. Ставом петим изреке, одбијен је као неоснован евентуални тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се тужена делимично лиши родитељског права у односу на малолетну ВВ и то права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета. Ставом шестим изреке, одбијен је као неоснован евентуални тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се туженој забрани да на било који начин узнемирава малолетно дете и да јој наложи да се уздржава од сваког дрског, злонамерног и безобзирног понашања којим угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство малолетног детета. Ставом седмим изреке, одбијен је предлог тужиоца за одређивање привремене мере којим је тражио да се малолетно дете привремено повери њему на самостално вршење родитељског права, уреди привремено начин одржавања личних односа малолетног детета са мајком на начин описан у том ставу изреке, обавезе тужена да доприноси издржавању малолетног детета са износом од 10.000,00 динара месечно од дана доношења привремене мере па убудуће, да се делимично лиши родитељског права тужена у односу на малолетно дете, по питањима која битно утичу на живот детета као и право комуницирања са малолетним дететом, те да се туженој забрани да на било који начин узнемирава малолетну ВВ и наложи да се уздржава од сваког дрског, злонамерног и безобзирног понашања којим угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство малолетног лица. Ставом осмим изреке, тужилац је обавезан да туженој накнади трошкове парничног поступка у износу од 274.500,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 162/22 од 10.05.2022. године, одбијена је као неоснована жалба тужиоца и потврђена првостепена пресуда.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужилац је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду на основу члана 408. Закона о парничном поступку - ЗПП („Службени гласник РС“ број 72/11 ... 18/20) и утврдио да ревизија није основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности. Битна повреда поступка из члана 374. став 2. тачка 12. ЗПП на коју се ревизијом указује није прописана као ревизијски разлог, по члану 407. став 1. ЗПП. Другостепени суд је оценио све битне жалбене наводе и навео разлоге које је узео у обзир по службеној дужности, па су неосновани ревизијски наводи о битној повреди поступка из члана 374. став 1. у вези члана 396. став 1. ЗПП.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац и тужена су били у браку у ком је рођено заједнично дете малолетна ВВ ... године. Правноснажном пресудом Основног суда у Пожаревцу П2 176/16 од 13.05.2016. године, разведен је брак парничних странака и малолетно дете је поверено мајци на самостално вршење родитељског права, а отац је обавезан да доприноси издржавању детета и уређен је начин одржавања личних односа малолетног детета са оцем. Правноснажном пресудом Основног суда у

Пожаревцу П2 441/17 од 08.12.2017. године, измењен је модел одржавања личних односа малолетног детета и оца, тако што је исти проширен, па је дете проводило викенде са оцем, када је био у прилици да уочи проблеме код детета који се тичу говора и страхова. Отац је реаговао обраћањем Центру за социјални рад, који је направио план по коме ће родитељи радити како би се отклониле говорне мане детета, умањено страх и извршила њена социјализација. У току саветодавног рада са родитељима, један од корака које су родитељи предузимали на основу упута органа старатељства био је да се дете одведе код дечијег психијатра на преглед, што је и учињено у Дому здравља ..., где је психијатар др ДД 17.12.2018. године на основу прегледа утврдила дијагнозу-социјална анксиозност детета. Тужена је оспоравала наведену дијагнозу, па је по упуту педијатра прибавила мишљење специјалисте дечије психијатрије Специјалне болнице за психијатријске болести ..., који није констатовао да код малолетног детета постоји социјална анксиозност. Малолетно дете је у ... установи било на логопедском третману где није напредовала, па је рад настављен са логопедом у приватној пракси и уочен је напредак детета, а након тежег адаптивног периода, као и свако друго дете које улази у вртићку групу, ВВ се укључила у рад у коме је активно учествовала, имала је другарице које је издвајала и са којима се приватно дружила. Дете се развија у складу са својим годинама, а проблеме на које је отац указивао дете је превазишло уз третмане код логопеда, пошла је у школу, где уредно извршава своје обавезе, интерактивна је, лепо чита и дружи се са другом децом, што говори да дете има социјалне вештине и да поред притиска којем је изложено због судског поступка напредује у школи и нема видних последица које се тичу учења и извршавања обавеза. Оценом стручног мишљења Органа старатељства утврђено је да мајка адекватно брине о малолетном детету, да је дете у породици мајке безбедно и збринато и да не постоји ни један индикатор који би указивао да мајка своје родитељско право злоупотребљава и да га неадекватно врши. У новој проширеној породици мајке, дете је прихваћено од стране очуха, где има адекватне услове за живот, смештај, исхрану, хигијену и физички обезбеђен простор. Нема индикатора да је дете угрожено, нити да мајка врши насиље над малолетним дететом, нити постоји било који облик злостављања од стране мајке. Из достављених извештаја утврђено је да и поред превеликог стреса којем је била изложена током судског поступка, девојчица је весела, спонтана и комуникативна, али да је констатни сукоб између родитеља изазвао емоционалну тензију и створио условни рефлекс, тако што своје поступке уподобљава како би удовољила родитељима, јер очигледно нема отпор ни према једном родитељу и воли и оца и мајку.

Вештачењем од стране Комисије вештака Клинике за неурологију и неуропсихијатрију за децу и омладину у Београду, утврђено је да малолетно дете није душевно заостала особа ни у ком степену, да не болује ни од какве трајне душевне болести нити привременог душевног поремећаја, да су интелектуалне способности малолетног детета у границама просечних стечених знања у складу са узрастом и да актуелно ментално функционисање и развојна постигнућа одговарају узрасту детета. Дете је усвојило социјалне норме у комуникацији. Оба родитеља поседују капацитете да задовоље развојне потребе малолетног детета, али им је перцепција развојних потреба детета унеколико „искривљена“, а способност да одговоре на исте умањена под утицајем актуелне „битке за старатељство“. Код малолетног детета постоји емотивна везаност за оба родитеља, изражена лојалност према њима и веома се труди да одржи баланс не само између родитеља него и у проширеној породици. Оба родитеља немају знакове и симптоме било какве душевне болести, нити привремене или друге душевне поремећености које би искључивале или компромитовале

подобност за вршење родитељског права. Полазећи од актуелних потреба детета, пре свега адаптираности и континуитета одрастања уз мајку, али и развојних психолошких потреба, Комисија вештака је сагласна да промена родитеља не би била у најбољем интересу малолетне ВВ, узимајући у обзир њено досадашње искуство, важне животне догађаје који су имали стресогени потенцијал, као што је развод брака, одлазак оца, мајка је у међувремену засновала нову брачну заједницу, родила још једно дете и преселила се, те међусобни конфликт око старатељства у који је и малолетно дете укључено, што би захтевало додатно ангажовање њених расположивих ресурса за адаптацију на нове ситуације, што није у најбољем интересу малолетног детета. Поред тога, у развојном смислу неопходна је потреба чешћих контаката малолетне ВВ са оцем и у том контексту предложено је проширење модела виђања детета са родитељем коме дете није поверено на начин који је прецизно описан, а што је и дати предлог надлежног Органа старатељства, након извршеног вештачења.

Привремени колизијски старатељ малолетног детета се изјаснио да се мајка од момента опсервације када је дете поверено њој на самостално вршење родитељског права, на адекватан начин стара о потребама и препознаје потребе малолетног детета, да то стање није промењено и да нема елемената за делимично лишење родитељског права. И по стручном мишљењу Органа старатељства процењено је да не постоје услови за измену раније одлуке о поверавању малолетног детета мајци на самостално вршење родитељског права, нити за лишење родитељског права мајке (потпуног или делимичног), нити постоји било какав облик злоупотребе права и занемаривања дужности из садржине родитељског права од стране мајке, а по изјашњењу колизијског старатеља свако пролонгирање поступка само збуњује дете и из разговора са дететом се стиче утисак да детету није пријатно уплитање константних теренских посета, долазака итд. Поред тога, колизијски старатељ малолетног детета се сагласио са предложеним моделом виђања, налазећи да је одређен у односу на процену стручњака и потребе детета, те да је на родитељима да реализују овакав модел виђања кроз побољшану комуникацију, као и да се ниво поремећених односа између родитеља сведе на минимум, а све у најбољем интересу малолетног детета.

Врховни касациони суд налази да је на тако утврђено чињенично стање, побијаном одлуком правилно примењено материјално право када је одбијен основни и евентуални тужбени захтев тужиоца за измену претходне судске одлуке о поверавању малолетног детета, као и потпуно, односно делимично лишење родитељског права мајке и изрицање мера заштите од насиља у породици.

Према члану 3. став 1. Конвенције о правима детета (Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација о правима детета „Службени лист СФРЈ“ - Међународни уговори број 15/90 и „Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори број 4/96 и 2/97) у свим активностима које се тичу деце, без обзира на то да ли их предузимају јавне или приватне институције за социјалну заштиту, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја. Државе чланице се обавезују да детету обезбеде такву заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, законитих старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дете и преузимају у том циљу све потребне законодавне и административне мере (став 2.). Ова обавеза преузета је чланом 6. став 1. Породичног закона којим је прописано да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета.

Родитељско право је изведено из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета (члан 67. Породичног закона). У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета и одлука суда мора бити заснована на оцени најбољег интереса детета који је правни стандард који се процењује на основу низа објективних и субјективних околности у конкретном случају. Правноснажна судска одлука о вршењу родитељског права може се изменити ако су се у међувремену промениле околности на којима је заснована претходна одлука и ако је то у најбољем интересу детета у смислу чланова 6. и 266. став 1. Породичног закона. Пре него што донесе одлуку о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права суд је дужан да затражи налаз и стучно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима (члан 270. ПЗ).

Према члану 81. став 1. Породичног закона (ПЗ), родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права, при чему су у ставу другом и трећем наведени примери злоупотребе права из садржине родитељског права и грубог занемаривања дужности из садржине родитељског права. По члану 82. истог закона родитељ који несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права може бити делимично лишен родитељског права. Судска одлука о делимичном лишењу родитељског права може лишити родитеља једног или више права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

Насиље у породици дефинисано је чланом 197. Породичног закона, тако што је у ставу првом одређено да се под насиљем у породици подразумева понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, док су у ставу другом наведени карактеристични видови насиља у породици који се у пракси најчешће испољавају уз одређење да се насиљем у породици сматра свако дрско, безобзирно и злонамерно понашање које један члан породице испољава према другом члану породице. По члану 198. став 1. тог закона против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим члановима породице.

По налажењу Врховног касационог суда, у конкретном случају адекватном оценом налаза и мишљења Комисије вештака и стручног мишљења надлежног Органа старатељства утврђено је да у најбољем интересу малолетног детета није измена раније одлуке о поверавању малолетног детета на самостално вршење родитељског права мајци. Узимајући у обзир потребе малолетног детета, пре свега адаптираност и континуитет одрастања уз мајку, али и развојне психолошке потребе, као и досадашње искуство детета о важним животним догађајима који су имали висок стресогени потенцијал, оваква промена би за њу представљала још један адаптациони захтев који би у овом тренутку био оптерећујући и захтевао би додатно ангажовање њених расположивих ресурса, поред већ присутних и развојно условљених (почетак школе и адаптација). Поред тога, код утврђених чињеница да се дете у средини у којој живи са мајком осећа сигурно, да је адаптирано, да остварује позитивне образовне резултате, да мајка поседује одговарајуће родитељске капацитете да препозна и на задовољавајући начин реагује на потребе малолетног детета, а посебно на потребе детета да у њеном

одрастању и васпитању учествује и отац, правилан је закључак нижестепених судова да није дошло до промена које изискују потребу измене одлуке о поверавању детета на самостално вршење родитељског права у односу на ранију судску одлуку.

Неосновани су наводи ревизије којима се оспорава правилна оцена најбољег интереса малолетног детета у конкретном случају и указује на чињеницу да чланови комисије, вештаци нису непосредно саслушани у суду, те понављају наводи о укључивању треће особе у живот детета (биолошке мајке тужиоца). Комисија вештака се детаљно изјаснила о примедбама тужиоца на дати налаз и мишљење у изјашњењу од 28.09.2020. године, а такође и Орган старатељства у допуни извештаја од 19.11.2020. и 09.04.2021. године. Без утицаја су ревизијски наводи којима се доводи у сумњу стручно мишљење Центра за социјални рад и налаз и мишљење Комисије вештака наводима да је у међувремену тужбени захтев прецизиран. Полазећи од проактивне улоге органа старатељства у току трајања ове парнице, достављене извештаје на основу више разговора са родитељима и разговора са дететом уз присуство оба родитеља, опсервацију малолетног детета у породичном домаћинству и у Центру, те констатацију да се узајамни конфликт родитеља око поверавања детета продубљује без позитивних помака, да обоје очекују апсолутну лојалност детета коју мал. ВВ покушава да им пружи, несумњиво је да наведена ситуација одржава дете у стању конфликта лојалности у односу на родитеље, што је са аспекта њеног развоја штетно. Свако пролонгирање поступка само доприноси емоционалним тензијама код детета и збуњује дете, те одуговлачење поступка није у најбољем интересу детета, већ одговорно родитељство подразумева обавезу оба родитеља да међусобно комуницирају у најбољем интересу детета, развијајући однос заснован на поверењу, међусобном уважавању, узајамном помагању и поштовању личности и достојанства детета. Узимајући у обзир све битне породичне околности, карактеристике родитеља и детета, у најбољем интересу малолетног детета је да остане поверено на самостално вршење родитељског права мајци.

Малолетно дете испољава позитиван однос према активностима са оба родитеља, као и емоционалну везаност за мајку и чланове њене породице, а исто тако за оца и чланове његове породице и прихватило је нову заједницу мајке и рођење другог детета, што представља правилан однос и начин упознавања и прилагођавања на новонасталу ситуацију. У конкретном случају не постоје индиције о злоупотреби или грубом занемаривању дужности или несавесном вршењу права из садржине родитељског права од стране мајке (чланови 81. и 82. ПЗ), нити индикатори да мајка врши насиље над малолетним дететом (члан 197. ПЗ). Због тога су неосновани ревизијски наводи којима се указује на погрешну примену материјалног права садржаног у наведеним одредбама Породичног закона, које су нижестепени судови правилно применили.

Применом члана 414. став 1. ЗПП, Врховни касациони суд је одлучио као у ставу првом изреке.

У парници за вршење родитељског права суд није везан за тужбени захтев већ је дужан да се у овим поступцима руководи најбољим интересима детета, као и да у случају сукоба интереса између детета и његовог законског заступника постави детету колизијског старатеља, односно привременог заступника (члан 265. – 269. Породичног закона). У конкретном случају, према стручном мишљењу Комисије вештака и надлежног Органа старатељства, све околности указују на потребу измене модела

одржавања личних односа малолетног детета са оцем према датом предлогу, са којим се сагласио колизијски старатељ малолетног детета, налазећи да је одређен у односу на процену стручњака и потребе детета, те да је на родитељима да реализују овакав модел виђања кроз унапређену побољшану комуникацију. Следом наведеног, првостепени суд је пропустио да, без обзира што такав тужбени захтев није постављен у парници од стране тужиоца, одлучи о начину одржавања личних односа малолетног детета са оцем. Имајући у виду изложено, предмет је враћен првостепеном суду ради одлучивања о начину одржавања личних односа малолетног детета ВВ са оцем и измени претходне одлуке у том сегменту родитељског права (допунском пресудом).

На основу члана 382. ЗПП, који се по члану 419. тог закона сходно примењује у поступку поводом ревизије, одлучено је као у ставу другом изреке.

**Председник већа – судија
Драгана Маринковић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић